

תהילים פרק ק"א

מתי תבוא אלי?

חלקו הראשון של המזמור עוסק בעבודתו העצמית של דוד, וחלקו השני עוסק בהנהגת חצר מלכותו. פסוק ה משמש כציר מרכזי המחבר ביניהם. במרכז זה, דוד מנחיל את אמות המידה האלוהיות של דחיית לשון הרע והגאווה, תוך זיקה ישירה לתוכחת ה"ארור" בדברים (ארור מכה רעהו בַּסֶּתֶר), ולעקרון בחירתו שלו בשמואל ("וה' ידָּאָה לְלֵבִי").

(א) לְדוֹד מְזֻמֹּר:

- חֶסֶד וּמִשְׁפָּט אֲשִׁירָה, לֵךְ יְהוּה אֲזַמְרָה.
(ב) אֲשַׁכִּילָה בְּדֶרֶךְ תְּמִים - מִתִּי תְּבֹא אֵלַי?
אֲתַהַלֵּךְ בְּתֵם לִבִּי בְּקֶרֶב בֵּיתִי.
(ג) לֹא אֲשִׁית לְנֶגֶד עֵינַי דְּבַר בְּלִיעַל,
עֲשֵׂה סִטִּים שְׂנֵאתִי, לֹא יִדְבַק בִּי.
(ד) לִבִּי עָקַשׁ יִסּוֹר מִמֶּנִּי, רַע לֹא אֲדַע.

(ה) (מלושני) מְלֻשְׁנֵי מְלֻשְׁנֵי בְּסֶתֶר רְעֵהוּ - אוֹתוֹ אֲצַמִּית,
גְּבַה עֵינַיִם וְרַחֵב לִבִּי - אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל.

- (ו) עֵינַי בְּנֵאֲמַנֵי אֶרֶץ לְשֶׁבֶת עַמֹּדִי,
הֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ תְּמִים - הוּא יִשְׁרָתֵנִי.
(ז) לֹא יֵשֶׁב בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֲשֵׂה רְמִיָּה,
דְּבַר שִׁקְרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינַי.
(ח) לִבְקָרִים אֲצַמִּית כָּל רִשְׁעֵי אֶרֶץ,
לְהַכְרִית מַעִיר יְהוּה כָּל פְּעֻלֵי אֹנָן.

לאחר הכתובת: לְדוֹד מְזֻמֹּר, נחלק המזמור לשנים:

חלקו הראשון של המזמור (א"ד. 36 מילים) מתאר את עבודתו של דוד עם עצמו: חֶסֶד וּמִשְׁפָּט (= על חסדך ועל צדקך) אֲשִׁירָה, לְךָ ה' אֲזַמְרָה. אֲשְׁפִּילָה בְּדֶרֶךְ תְּמִים (=אתבונן ברכו של התמים), התבוננות שנועדה להשיב על שאלת ה': מִתִּי תְּבוֹא אֱלֹהִים? ואכן, אֶתְהַלֵּךְ בְּתֵם לִבִּי (אפילו) בְּקֶרֶב (אנשי) בֵּיתִי. לֹא אֲשִׁית (=אשים) לְנֶגְדַי עֵינַי דְּבַר בְּלִיעַל (=רשעות), עֲשֵׂה סִטִּים (=סטיות, עבירות) שְׁנֵאתִי, לֹא יִדְבַק בִּי דָבָר רָע. לִבִּי עָקַשׁ (=ערמומי) יָסוּר מִמֶּנִּי, רַע לֹא אֲדַע.

במרכז המזמור (ה. 12 מילים) מגלה דוד מיהם האנשים איתם הוא איננו יכול להיות: מְלֻשְׁנֵי (=המלשין) בְּסִתְרֵי רֵעֵהוּ – אוֹתוֹ אֲצַמִּית (=אשמיד), גְּבַהַ עֵינַיִם וְרִחֵב לִבָּב (=גאוותן) – אוֹתוֹ לֹא אוּכַל.

חלקו השני של המזמור (ו"ח. 33 מילים) מתאר את האנשים שאותם לוקח דוד לשבת עמו: עֵינַי בְּנֶאֱמָנֵי אֶרֶץ לְשִׁבְתַּי עִמָּדִי, הֲלֹךְ בְּדֶרֶךְ תְּמִים – הוּא יִשְׁרָתֵנִי. וכן דוד מתאר את מי שהוא לא יכול לעבוד איתו: לֹא יֵשֵׁב בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֹשֶׂה רְמִיָּה, דְּבַר שִׁקְרִים לֹא יִכּוֹן (=יתייב) לְנֶגְדַי עֵינַי. לְבַקְרִים (=בכל יום) אֲצַמִּית (=אשמיד) כָּל רִשְׁעֵי אֶרֶץ, לְהַכְרִית מַעִיר ה' (=ירושלים) כָּל פְּעֻלֵי אָוֶן.

כמה הערות על המזמור:

רבים מהפרשנים פירשו: מִתִּי תְּבוֹא אֱלֹהִים? כשאלתו של דוד – מתי תבוא אלי הדרך (ראב"ע), או שאלת דוד לה' – מתי תבוא אלי ברוח הקודש (רד"ק, מאירי), אך מהקשרו של הפסוק נראה יותר לראות במילים הללו את שאלתו של ה', כפי שביארנו.

הביטוי מְלֻשְׁנֵי בְּסִתְרֵי רֵעֵהוּ דומה ללשון ה'ארור' בתורה (דברים כז, כד): אָרוּר מִכָּה רֵעֵהוּ בְּסִתְרֵי, ולא לחינם דרש רש"י על התורה (על פי פרקי דרבי אליעזר פרק נג) 'ארור' זה על מי שמדבר לשון הרע.

חלקו השני של הפסוק גְּבַהַ עֵינַיִם וְרִחֵב לִבָּב מזכיר את לשון ה' לשמואל הנביא, כאשר הוא לא בחר באליאב אחי דוד (שמו"א טז, ז): אֵל תִּבְטַטְט אֶל מְרֹאָהוּ וְאֵל גְּבַהַ קוֹמָתוֹ כִּי מֵאֲסִתִּיהוּ, כִּי לֹא אֲשִׁר יִרְאֶה הָאָדָם כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינַיִם וְה' יִרְאֶה לְלִבָּב.

אם כן, נראה שבמרכז המזמור דוד נדבק בתכונותיו של ה', המשמיד את מְכַה רֵעֵהוּ בְּסִתְרֵי, ורואה לְלִבָּב, כך שהוא איננו יכול להיות עם גְּבַהַ עֵינַיִם וְרִחֵב לִבָּב.

נעיר, כי מרכז זה נחלק לשני חלקים המאזנים את חלקי המזמור – חמש המילים הראשונות מצטרפות לחלקו הראשון של המזמור, וביחד יש בו 41 מילים, ואילו שבע המילים הבאות מצטרפות לחלקו השני של המזמור, וביחד יש בו 40 מילים.